Osobnosti: doc. ThDr. Petr Macek Ph.D. (* 1944)

Následující text není historickou studií. Jedná se o převyprávění pamětníkových životních osudů na základě jeho vzpomínek zaznamenaných v rozhovoru. Vyprávění zpracovali externí spolupracovníci Paměti národa. V některých případech jsou při zpracování medailonu využity materiály zpřístupněné Archivem bezpečnostních složek (ABS), Státními okresními archivy (SOA), Národním archivem (NA), či jinými institucemi. Užíváme je pouze jako doplněk pamětníkova svědectví. Citované strany svazků jsou uloženy v sekci Dodatečné materiály.

Pokud máte k textu připomínky nebo jej chcete doplnit, kontaktujte prosím šéfredaktora Paměti národa. (michal.smid@ustrcr.cz)

Osobnosti

foto Paměť národa

doc. ThDr. Petr Macek Ph.D. (* 1944)

Faráři neutíkají. Ti zůstávají u svých oveček.

- narozen 21. května 1944 v Praze
- rodiče působili v Armádě spásy
- vyučil se kovorytcem, dálkově vystudoval gymnázium
- vystudoval teologii na Komenského evangelické fakultě
- oženil se s Američankou Harriet Gilbert, kterou poznal na baptistickém kongresu v Bernu
- v letech 1973–1990 působil jako kazatel baptistického sboru Na Topolce v Praze
- jeho kázání navštěvovali disidenti i z katolických a necírkevních kruhů
- umožnil založení Podzemní univerzity bohemistiky
- roku 1990 odešel s rodinou na rok do USA
- teologii se věnuje jako pedagog a autor odborných spisů
- od roku 2016 je vedoucím katedry praktické teologie Evangelické teologické fakulty

Rodiče Petra Macka se seznámili v Armádě spásy a tato organizace také v mnohém formovala jejich život i život jejich dětí. Otec i matka přišli do Prahy během druhé světové války jako potomci chudých

venkovanů, kteří ve velkoměstě hledali obživu. Armáda spásy jim poskytla nejen polévku a duchovní útěchu, ale také zaměstnání: otec pracoval jako vrátný v její budově v ulici Karoliny Světlé. Za to získal od Armády spásy v téže ulici jednopokojový byt v pavlačovém domě, kde rodina žila i po narození tří dětí.

Petr Macek přišel na svět jako nejstarší 21. května 1944. „Rodiče nás vychovávali v křesťanském duchu, i když neměli žádné vzdělání. Otec vychodil jenom pět tříd obecné školy, takže z domova jsem motivaci ke studiu neměl," říká.

UVĚDOMIL SI, ŽE MÁ NA VÍC

Činnost Armády spásy komunistický režim ukončil v roce 1950. Petr Macek si ale nevzpomíná, že by jeho rodiče byli nějak pronásledováni. „Ale ani zvýhodňováni," dodává. „Prostě zůstali tak chudí, jak byli. Když jsem měl jet se školou na nějaký výlet, museli se na mě rodiče spolužáků složit."

První názory na komunistický režim si Petr v dětství utvořil v konfrontaci s otcovým bratrem – zapáleným komunistou: „Ten mi trochu otevřel oči, protože byl naprosto nechutný. Vyčítal mým rodičům, že své děti vychovávají ve víře. Rád si k nám zašel na polévku nebo na něco k jídlu. Jedl a u toho nadával na ‚západáky', vyléval si zlost. Režim jsem vnímal skrze něj a tedy negativně."

Petr Macek v té době neměl žádné velké studijní ambice: po skončení základní školy šel do učení na kovorytce ve Dvoře Králové nad Labem. „Potkal jsem tam zajímavé lidi. Mezi mými spolužáky byli někteří, kteří se na střední školu nedostali z politických důvodů. Například Ferdinand Lobkowicz, který tam vedl kroužek šermu bodákem."

Poslední, třetí rok učení probíhal v Praze a Petr si postupně začínal uvědomovat, že má na víc. Po dokončení učiliště se přihlásil na Výtvarnou školu Václava Hollara, kterou studoval při zaměstnání. V té době také začal společně se svou sestrou chodit do baptistického sboru na Vinohradech. Začal číst teologickou literaturu, například knihu Honest to God biskupa Johna A. T. Robinsona (angličtinu už v té době ovládal díky studiu v jazykové škole). „Tahle kniha mě hodně ovlivnila, díky ní jsem hned od počátku byl nakloněn kritické recepci křesťanství."

Jeho vášeň pro sebevzdělávání pokračovala i během základní vojenské služby, kdy se dokonce nechával každý den probudit už dvě hodiny před budíčkem, aby mohl studovat. „Spát čtyři hodiny je povinnost, pět hodin pohodlí, šest hodin zahálka. Mnoho jídla a spánku vraždí lidi," cituje s úsměvem Thomase Edisona.

VĚDĚL JSEM, ŽE SI VOLÍM KONFRONTAČNÍ DRÁHU

Po návratu z vojny už nepokračoval v dálkovém studiu na „Hollarce", ale na gymnáziu (tehdejší SVVŠ) Wilhelma Piecka, které lépe odpovídalo jeho zájmu o všeobecné vzdělání. V roce 1964 měl poprvé jít k volbám, ale rozhodl se jinak: „Režim ve mně nevyvolával souhlas a rozhodl jsem se, že k volbám chodit nebudu. Můj bratr se rozhodl stejně. Z uličního výboru nás chodili přemlouvat. Otec jim pokaždé řekl, že ‚už volil toho nahoře', ale nakonec jim to do urny hodil. Ale my s bráchou jsme za komunistů nikdy k volbám nešli."

Po maturitě na gymnáziu chtěl studovat teologii na evangelické bohoslovecké fakultě. „Oslovil mě příběh křesťanství, alternativní příběh tohoto světa, který je otevřený, do kterého lze vstoupit. A teologie ho reflektuje a dává mu smysl. Pokud existuje něco jako pravda o tomto světě, vnímal jsem ji přes tento biblický příběh. Jako pravdu o sobě, o mém okolí, o tom, o co v životě v posledku jde. Jestli je něco nad námi, jestli nás něco někam volá, vábí, abychom se zapojili a změnili svůj způsob života."

On sám vnímal toto volání, chtěl se zapojit tím, že se stane baptistickým kazatelem. „Věděl jsem, že si volím dráhu, která bude konfrontační, že křesťané jsou komunistům solí v očích. To mě docela bavilo.“ Baptisté byli v 50. letech vedle katolíků jednou z církví, které komunistický režim pronásledoval nejvíc. Státní bezpečnost se totiž domnívala, že kvůli svým kontaktům v anglosaských zemích jsou infiltrováni západními agenty. V 60. letech však toto pronásledování již bylo minulostí, baptisté se na veřejnosti příliš neprojevovali a snažili se být apolitičtí.

Fakulta byla v té době částečně chráněna tím, že její dlouholetý děkan Josef Lukl Hromádka vystupoval navenek jako spojenec komunistické moci: „Říkal, že církev určité věci zanedbala a teď je Bůh svěřil někomu jinému. A že soudruzi to myslí dobře a musíme jim dát čas, aby ukázali, co v nich je,“ vysvětluje Hromádkovy postoje Petr Macek.

Z AMERIKY PŘES NEAPOL AŽ NA PANKRÁC

Baptistická církev udržovala kontakty se sbory v západní Evropě i ve Spojených státech. Díky tomu i Petr Macek poznal svou budoucí ženu Harriet Gilbert. Poprvé se setkali v roce 1968 na baptistickém kongresu v Bernu. Už o rok později ji Petr navštívil v USA, kam přijel na návštěvu za sestrou, také provdanou za Američana. Několik let udržovali vztah jen prostřednictvím dopisů, jednou za rok za ním Harriet přijížděla na návštěvu. V roce 1973 se rozhodli vzít a zůstat v Československu. „Oba rodiče Harriet pocházeli z farářských rodin a brali to jako misijní záležitost. Baptisté jezdili na misie i na horší štace, tak proč ne do východní Evropy,“ konstatuje Petr Macek.

Na svatbu v Čechách cestovala Harriet lodí se dvěma velkými kufry. V Neapoli na ni čekalo zakoupené auto, kterým měla přijet do Československa. Během cesty na lodi se seznámila s jakýmsi Čechem – emigrantem bez dokladů – který se vracel domů a nabídl jí, že se mohou střídat v řízení. Před hraničním přejezdem v Českých Velenicích ale zareagoval zkratovitě: „Byl to asi trochu blázen. Ačkoli byl bez dokladů, ani nevypnul motor.

Skončilo to tak, že tam museli zůstat a sedm hodin je vyslýchali. Především ale zapečetili všechny Harrietiny věci. Přijela do Prahy jen s tím, co měla na sobě.“ Kufry dostala Harriet zpátky až dlouho po svatbě, kdy získala povolení k trvalému pobytu. Předtím si z nich na přímluvu americké ambasády směla vyndat jenom svatební šaty.

Pro Petra Macka mělo manželství s americkou občankou ještě jeden důsledek: „Okamžitě mi zabavili pas. Myslel jsem, že když mám americkou manželku, budu moci navštívit její rodinu. Požádal jsem o výjezdní doložku. Napsali mi, že se musím dostavit s cestovním pasem, a tam mi ho vzali. Později mi přišlo vyrozumění, že není ve státním zájmu, abych byl držitelem cestovního pasu. Zároveň mi ale naznačili, že pokud bych chtěl s celou rodinou emigrovat, bránit mi nebudou.“ On ale o emigraci nikdy neuvažoval: „To se nedělá. Faráři neutíkají. Ti zůstávají u svých oveček.“

JEDINEČNÝ SBOR NA TOPOLCE

Ve stejném roce, kdy se Petr Macek oženil, nastoupil jako kazatel baptistického sboru Na Topolce mezi Vyšehradem a Pankrácem. Pod jeho vedením se sbor proměňoval ve společenství i v rámci baptistické církve dosti ojedinělé. Jeho kázání často navštěvovali disidenti mimo okruh samotné Bratrské jednoty baptistů, například Václav Malý, Petr Pithart, Radim Palouš, či evangeličtí disidenti jako Miloš Rejchrt, Ladislav Hejdánek a Jakub Trojan.

Jednou z tajných aktivit byla takzvaná setkání třicátníků (ve skutečnosti ovšem toto věkové vymezení bylo jen formální). Šlo o pravidelná setkávání duchovního vzdělávání a intelektuálně-duchovních diskusí, jichž se také účastnili disidenti. Petr Macek jezdíval i na setkání evangelických farářů

nazývaná Libštát (podle obce Libštát v Podkrkonoší, jednoho z míst konání tohoto setkání). „V jednom případě nás tam na udání církevního tajemníka přepadli policisté. Všechno prohledali, vyslýchali nás, ale nic protistátního nenašli.“

V roce 1977 uvažoval o podpisu prohlášení Charty 77: „Nakonec jsem po poradě s Milošem Rejchrtem usoudil, že bude lepší, když to nepodepíšu, abych mohl zůstat farářem. Také bychom asi těžko vysvětlovali rodičům Harriet, kdyby tím skončila naše misie.“

Chartu nicméně hájil i před vedením Bratrské jednoty baptistů, která byla představiteli režimu vyzvána, aby se od prohlášení distancovala: „Kvůli tomu se svolala kazatelská konference, kde se mělo podepsat prohlášení, že se od Charty distancujeme. Zeptal jsem se kolegů, jestli to prohlášení někdo četl. Řekl jsem jim: ‚Mám ho tady s sebou, mohu vám ho přečíst.‘ To ale nechtěli. Nakonec prosadili podpis nějakého prohlášení, které, jak jsem se později dozvěděl, bylo mezi církvemi údajně jedno z nejhorších. Já jsem byl jediný, kdo hlasoval proti, někteří se zdrželi hlasování.“

Každý rok, když žádal o vydání cestovního pasu, si ho StB předvolala k výslechu a nabízela mu spolupráci: „Pokoušeli se mě zlomit. Prý: ‚Vy máte jakýsi zájem a my máme také jakýsi zájem.‘ Takže pokaždé jsme se rozešli s tím, že se asi nedomluvíme. Dělali na mě ramena, co všechno nevědí o dění v našem sboru. Ale to na mě neplatilo, takovýhle bubu. Věděl jsem, že to je nesmysl.“ Neobával se, že by mohl přijít o státní souhlas k výkonu kněžského povolání, protože StB nebyla schopna v jeho kázáních odhalit „politickou agitaci“.

V letech 1988–1989 se v prostorách pankráckého sboru Na Topolce konala setkání Podzemní univerzity bohemistiky, kde studoval například Alexandr Vondra a Petruška Šustrová. Hlavním organizátorem byl někdejší člen sboru Jan Hrabina. Petr Macek tvrdí, že pouze poskytl prostor pro konání přednášek. „Sbor o tom nevěděl, bylo to trošku nelegitimní,“ vysvětluje, „ale říkali jsme si, že to je pro dobrou věc. Členy staršovstva jsme informovali jen o tom, že tam bude po večerech někdo chodit. Především o tom ale nevědělo ústředí Bratrské jednoty baptistů.“

ABY STVOŘENÍ NEZPLANĚLO

Krátce nato se ale poměry změnily, komunistický režim skončil a Petr Macek se rozhodl opustit činnost kazatele baptistického sboru Na Topolce. „Měl jsem pocit, že už jsem tam všechno řekl.“ S celou rodinou se rozhodli odstěhovat načas do USA. Původní plán byl zůstat v Americe několik let. Už za rok se ale vrátili do Prahy, kde Petr Macek pokračoval v teologické a pedagogické činnosti.

Když hodnotí svůj dosavadní život a dílo, hovoří skromně: „Výsledek mé činnosti byl dobrý, pokud ti, kteří chodili na má kázání, si z nich něco odnesli pro svůj život. Říkali mi, že ano. O nějaké masové ovlivnění svého okolí jsem nestál. Svolávat nějaké velké evangelizační akce, to není můj styl.“ Očekával, že sbor Na Topolce se po jeho odchodu možná rozpadne, to se ale nestalo: „Tradice, kterou jsem tam hodně ovlivnil, tradice svobody, svobodného projevu a pomoci potřebným, přežila a funguje dál. To pokládám za dobrý výsledek, říkáme tomu požehnání,“ konstatuje. (Sbor Na Topolce byl v dubnu 2019 vyloučen z Bratrské jednoty baptistů a nyní funguje v rámci nové náboženské společnosti Společenství baptistických sborů, pozn. red.)

Když je Petr Macek dotázán na smysl života, zdůrazňuje, že vždy jde o smysl konkrétního života jedince: „Život vznikl, aby měl smysl. Ať Stvořitel vidí, že to mělo smysl, že to stvoření nezplanělo, že dobré věci převážily nad špatnými. Jednotlivec musí tedy nalézt smysl života v tom, aby hodnoty byly navýšeny, aby došlo k osobnímu obohacení či obohacení svého okolí.“

Barbora Šťastná

Paměť národa

Barbora Šťastná

Barbora Šťastná je editorkou projektu Paměť národa. Je novinářka, má dvě dcery a žije v Praze. Napsat jí můžete na **bara@sakypaky.com**.

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku Baptisté – Síť víry nebo facebookovou skupinu Zpravodaj Baptisté – Síť víry